Lib.19.c.24 ſed permittentis infirmo. AVGVST. contra Fauſtum: Quęro autem a Manichæis, cur proprium velint eſſe legis Moyſi, quod dictum eſt antiquis, oderis inimicum tuum, an & Paulus non dixit homines quoſdam Deo odibiles? Quærendum eſt ergo, quomodo intelligatur exemplo Dei, cur dixit Paulus quoſdam odibiles odio habẽdos inimicos: Et rurſus exẽplo Dei, qui facit ſolem ſuum oriri ſuꝑ bonos & malos diligẽdos inimicos? Hæc itaque regula eſt, qua & oderimus inimicũ propter id quod in eo malum eſt, i. iniqtatem, & diligamus

oderunt vos, & orate pro perſequentibus & calumniãtibus vos, vt ſitis filij patris veſtri qui in cælis eſt, qui Solem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos. Si enim diligitis eos qui vos diligũt, quam

inimicum propter id quod in eo bonum eſt, ideſt, rationalẽ creaturam. Audito igitur & non intellecto quod antiquis dictum erat: Oderis inimicum tuum, ferebantur homines in hoīs odium, cum non deberent odire, niſi vitium. Hos ergo corrigit dominus cum ſubdit: {Ego aũt dico vobis, diligite inimicos veſtros,} vt qui iam dixerat: {Non veni ſoluere legem, ſed implere:} Præcipiendo vtique vt diligamus inimicos, cogeret nos intelligere quomodo poſſemus vnum eundemq; hominem & odiſſe propter culpam, & diligere propter naturam. GLO. Sed ſciendum eſt in toto corpore legis non eſſe ſcriptum: Odio habebis inimicum tuum, ſed hoc dicitur quantum ad traditionem ſcribarum, quibus viſum eſt hoc addendum, quia dominus præcepit filijs Iſrael perſequi inimicos ſuos, & delere Amalech de ſub cælo. CHRY. ſuper Mat. Sicut enim quod dictum eſt: Non concupiſces, non dictum eſt ad carnem ſed ad animam, ſic in hoc loco, caro quidem inimicum ſuũ diligere non poteſt, anima autem poteſt, quia dilectio vel odium carnis in ſenſu eſt, animæ vero in intellectu. Quando ergo nocemur ab aliquo, & ſi ſentimus odium, non tamen exequi volumus, cognoſce quia caro noſtra odit inimicum, anima vero diligit.

Lib.22.ca. 10.& 11. GREGO. Mora. Inimici autem dilectio tunc veraciter cuſtoditur, cum non de profectu deiicimur, nec de ruina illius lætamur. Non enim amat aliquis quem non vult eſſe meliorem, eumq; ſtantem, voto perſequitur, quem cecidiſſe gratulatur. Euenire tamen plerumque ſolet, vt non amiſſa charitate & inimici nos ruina lætificet, & rurſum eius gloria, ſine inuidiæ culpa contriſtet, cum & ruente eo quoſdam bene erigi credimus, & proficiente illo pleroſq; iniuſte opprimi timeamus. Sed ad hoc ſeruandum eſt diſcretionis examen, ne cum noſtra odia exequimur, fallamur ſub ſpecie vtilitatis alienæ. Oportet etiam penſare quid debemus ruinę peccatoris, & quid iuſtitiæ ferientis. nam cum peruerſum quẽquã omnipotens percutit, & congaudendum eſt iuſtitiæ iudicis, & condolendum miſeriæ pereuntis. GLO. Qui autem ſunt contra eccleſiam tribus modis ei aduerſantur. odio, verbis, cruciatu corporis, econtra diligit. vnde ſequitur Primo. Diligite inimicos veſtros, Secundo, Benefacite his qui oderunt vos. Tertio. Et orate pro perſequen. & calum. vos. HIERO. Multi præcepta Dei imbecillitate ſua, non ſanctorum viribus æſtimantes, impoſſibilia putant eſſe quæ præcepta ſunt, & dicunt ſufficere virtutibus, non odiſſe inimicos. cæterum diligere plus pręcipi quàm humana natura patiatur. Sciendum eſt ergo Chriſtum non impoſſibilia præcipere, ſed perfecta quæ fecit Dauid in Saul & Abſalon. Stephanus quoque martyr pro lapidantibus deprecatus eſt. Et Paulus anathema cupit eſſe pro perſecutoribus ſuis. Hoc autem

Cap.73. Ieſus & fecit, & docuit dicens, {Pater ignoſce illis. AVG. in Enchiridion. Sed perfectorum ſunt iſta filiorum Dei, quo quidem ſe debet omnis fidelis extendere & humanum animum ad hunc affectum orando Deum, ſecumq; luctando perducere. Tamẽ hoc tam magnum bonum, tantę multitudinis non eſt, quantam credimus exaudiri, cum in oratione dicitur: {Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.

Lib.1.c.24. AVG. de ſer. Do. in monte: Oritur autem hic quæſtio, quòd huic præcepto domini quo nos hortatur orare pro inimicis, multæ alię ſcripturæ partes videntur aduerſæ, quia in prophetis inueniũtur multæ imprecationes aduerſus inimicos. vt eſt illud: Fiant filij eius pupilli. Sed ſciendum, quòd prophetæ ſolent figura imprecantis futura prædicere. Sed illud magis mouet quod dicit Ioannes: Eſt autem peccatum ad mortem, non pro illo dico vt oret quis, aperte. n. oſtendit eſſe aliquos fratres, pro quibus orare nobis nõ præcipitur, per hoc quod præmittit: Si quis ſcit peccare fratrem ſuum, cum dominus etiam pro perſecutoribus nos iubeat orare. Nec iſta quæſtio ſolui poteſt, niſi fateamur aliqua peccata eſſe in fratribus, quæ inimicorum perſecutione ſunt grauiora. Nam & Stephanus orat pro eis, a quibus lapidatur, quia nondum Chriſto crediderat. Et apoſtolus Paulus non orat pro Alexandro quia frater erat, & per inuidentiam, fraternitatem oppugnando peccauerat. Pro quo autem non oras, iam non contra illum oras. Sed quid agimus de his, contra

F quos oratum a ſanctis accipimus non vt corrigerentur {nam hoc modo pro ipſis potius oratum eſt} ſed ad illam vltimam damnationem, non ſicut contra domini traditorem per prophetam, nã illa, prædictio futurorum non optatio ſupplicij fuit. Sed ſicut in Apocalypſi legimus martyres orare vt vindicentur, ſed hinc non oportet moueri. Quis enim audeat affirmare, vtrum contra ipſos homines, an contra regnũ peccati petierint? Nam ipſa & iuſtitiæ & miſericordiæ vindicta martyrum, vt euertat regnum peccati, quo regnante tanta per-

mercedem habebitis? Nonne & publicani hoc faciunt? Et ſi ſalutaueritis fratres veſtros tantum, quid amplius facitis? Nonne & Ethnici hoc faciunt? Eſtote ergo vos perfecti, ſicut & pater veſter cæleſtis perfectus eſt.

G peſſi ſunt. deſtruitur autem partim correctione hominum, partim damnatione perſeuerantium in peccato. Nonne tibi videtur Paulus ĩ ſeipſo Stephanum vindicaſſe cum dicit: Caſtigo corpus meũ, & in ſeruitutem redigo? AVG. de Quæſt. no. & ve. teſta. Quæſt. 68. Vel animę occiſorum clamant vindicari ſe poſtulantes, ſicut ſanguis Abel clamauit de terra non voce, ſed ratione. Nam & opus opificẽ laudare dicitur per hoc ipſum, quòd videntem ſe oblectat. non. n. tam impatientes ſunt ſancti, vt vrgeant fieri quod ſciunt tempore præfinito futurum. CHRY. in Hom. Hom.18. Vide autem quot gradus aſcẽdit, & qualiter nos in ipſum virtutis verticem ſtatuit. Primus gradus eſt, non incipere iniuriam, Secundus, vt iniuriam vlciſcens, ęquali ſupplicio ſis contentus, Tertius, non facere vexanti, quæ quis paſſus eſt, Quartus, exponere ſeipſum ad patiendum mala, Quintus, amplius ſe tribuere quàm ille vult, ꝗ fecit mala, Sextus, nõ odio habere eũ qui hoc operatur, Septimus diligere, Octauus benefacere, Nonus pro ipſo orare. Et quia magnũ erat præceptum, H pręclarum pręmium ſubdit, ſcilicet fieri ſimiles Deo. vnde dicit {Vt ſitis filij patris veſtri, qui in cælis eſt} Siquis enim præcepta Dei cuſtodiat, & filius Dei efficitur: ergo non in natura filius eſt, hic ſcilicet de quo loquitur, ſed arbitrio ſuo. Lib.2.c.46. AVG. De ſer. do. in monte: Ex illa autem regula intelligendum eſt quod hic dicitur, qua & Ioannes dicit: Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri. Vnus enim naturaliter filius eſt., nos autem poteſtate accepta efficimur filij, inquantum illa quæ ab eo præcipiuntur implemus. Itaque non ait. Facite iſta, quia eſtis filij, ſed facite iſta, vt ſitis filij. Cũ autem ad hoc nos vocat, ad ſimilitudinem ſuam vocat. vnde ſequitur: {Qui ſolem ſuum facit oriri ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos} Poteſt autem per Solem intelligi non iſte viſibilis, ſed ille de quo dicitur: Vobis qui timetis nomen domini, orietur ſol iuſtitiæ, & per pluuiam irrigatio doctrinæ veritatis, qa & bonis & malis apparuit & euangelizatus eſt Chriſtus. HILA. I Vel in baptiſmi & ſpiritus ſacramento tribuit Solem & pluuiam. AVG. Vel poteſt accipi Sol iſte viſibilis & pluuia qua fructus gignuntur, quia iniqui in libro Sapientiæ plangunt: Sol non ortus eſt nobis. Et de pluuia ſpirituali dicitur: Mãdabo nubibus meis ne pluant ſuper eam. Sed ſiue hoc ſiue illud, magna Dei bonitate fit quę nobis imitanda præcipitur, non autem ſolum ait: Qui facit Solem oriri, ſed addidit: Suum, i. quem ipſe fecit vt hinc admonere mur quanta liberalitate ex præcepto eius pręſtare debemus, quod non creamus, ſed ex muneribus eius accipimus. Epiſt. 48. AVG. ad Vincẽtium: Sed ſicut iſta dona eius laudamus, ita etiam flagella in eos, quos diligit cogitemus. vnde non omnis qui parcit, amicus eſt, nec omnis qui verberat, inimicus. Melius eſt enim cum ſeueritate diligere, quàm cum lęnitate decipere. CHRY. ſuper Matth. Caute autem dixit: {Super iuſtos & iniuſtos} non ſuꝑ iuſtos vt iniuſtos, quia omnia bona Deus non propter homines dat, ſed propter ſanctos, ſicut & flagella propter peccatores, ſed in bonis non ſeparat peccatores a iuſtis, ne deſperent, nec in malis iuſtos a peccatoribus, K ne glorientur, maxime cum malis bona non proſint quæ male viuentes ad pręiudicium ſuum percipiunt, nec bonis mala noceant, ſed magis proſint ad iuſtitiæ lucrum. Cap.8. AVG. in lib. 1. de Ciui. Dei: Nam bonus temporalibus bonis non extollitur, nec malis frangitur. Malus autem ideo huiuſmodi fælicitate punitur, qa fœlicitate corrumpitur. Vel ideo iſta temporalia bona & mala vtriſque voluit eſſe communia, vt nec bona cupidius appetantur, quæ mali habere cernuntur, nec mala turpiter euitentur, quibus & boni afficiuntur. GLO. Amare autem amantem naturę eſt, inimicum vero amare eſt charitatis: & ideo ſequitur. {Si enim diligitis eos qui vos diligunt, quam mercedem habebitis}. ſ. in cælo. de his enim dicitur: Recepiſtis mercedem veſtram. Sed tamen hæc oportet facere, illa non omittere. RABA. Si ergo peccatores erga dilectores ſuos natura duce, volunt eſſe benefici, multo magis vos maioris dilectionis ſignum amplecti debetis, etiam non amantes. vnde ſequitur: {Nonne & publicani hoc faciunt?}, i. qui publica vectigalia exigunt, vel qui publica negocia ſæculi vel lucra ſectantur. GLO. Si vero pro his tantum oraueritis, qui aliqua

aliqua affinitate vobis coniuncti ſunt, quid amplius habet beneficium veſtrum quàm infidelium? vnde ſequitur: {Et ſi ſaluta. fratres ve. tantum. quid amplius facietis? Salutatio enim eſt quædam ſpecies orationis. {Nonne Ethnici hoc faciunt?} RABA: ideſt gentiles, nam Ethnos græce, latine gens dicitur, qui tales ſunt vt fuerũt geniti, ſcilicet ſub peccato. REMI. Quia vero perfectio dilectionis vltra dilectionem inimicorum non poteſt procedere. ideo poſtquàm dominus præcepit diligere inimicos ſubiunxit: Eſtote ergo & vos perfecti, ſicut & pater veſter cæleſtis perfe-

y Attendite ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis, alioquin mercedem non habebitis apud patrẽ veſtrũ qui in cęlis eſt.
z Cum ergo facis eleemoſynã, noli tuba canere ante te, ſicut hypocritę faciunt in ſynagogis &

B ctus eſt. Ipſe quidem perfectus eſt vt omnipotens, homo autem vt ab omnipotente adiutus. nam ſicut quandoque in ſcripturis pro veritate & ęqualitate accipitur vt ibi: Sicut fui cum Moyſe, ita ero & tecum. aliquando autem pro ſimilitudine vt hic. CHRY. ſuper Matth. Sicut enim filij carnales ſimilant patres in aliquo corporis ſigno, ita filij ſpiritales Deum in ſanctitate.

y ¶ GLO. Poſtquàm Chriſtus legem quantum ad præcepta impleuit, incipit nunc eam adimplere quantum ad promiſſa, vt ꝑ cæleſti mercede præcepta Dei faciamus, non pro terrenis, quæ lex promittebat. Omnia autem terrena ad duo potiſſima reducuntur, ſ. ad humanam gloriam, & ad terrenorum affluẽtiam, quorum vtrumque in lege promiſſum eſſe videtur. De gloria enim dicitur in Deutero. Faciet te dominus excelſiorem cunctis gentibus, quæ verſantur in terra. De affluẽtia vero temporalium ibidem ſubditur: Abundare te faciet dominus in omnibus bonis, & ideo dominus hæc duo ab intentione fidelium excludit. ſ. gloriam & terre- C norum affluentiam. Sed ſciendum quòd appetitus gloriæ propinquus eſt virtuti. CHRY. ſuper Matth. Vbi enim res agitur glorioſa, ibi facilius inuenit locum gloriationis occaſio: & ideo intentionem gloriæ primo dominus excludit. Præ omnibus enim vitijs carnalibus periculoſius hoc eſſe ĩ hominibus intellexit: cum enim omnia mala ſeruos diaboli vexent, concupiſcentia vanæ gloriæ

Sen.317. magis vexat ſeruos Dei, quàm ſeruos diaboli. PROSPER in libro de Senten. Auguſtin. Quas etiam vires nocendi habeat humanę glorię amor, non ſentit, niſi qui ei bellum indixerit, quia etſi cuiquàm facile eſt laudem non cupere dum negatur: difficile tamẽ eſt ea non delectari cum offertur. CHRY. ſuper Matthæ. Intuere autem qualiter incæpit velut de fera aliqua difficile cognita diſputans, & apta furari eum, qui non valde vigilat. Occulte enim ingreditur & omnia quæ intus ſunt, inſenſibiliter aufert.

Hom. 19. CHRY. in Hom. Et ideo hoc cautius cauendum mandat dicens: {Attẽdite ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus.} D Cor autem noſtrum attendere debemus: inuiſibilis enim eſt ſerpens quem obſeruare iubemur, & latenter ingreditur & ſeducit. ſed in corde mundo ſi ſurreptio inimici ſucceſſerit, mox homo iuſtus diſcernit, quia ſpiritu alieno pulſatur. Si autem cor fuerit iniquitatibus plenum, ſuggeſtionem diaboli non facile intelligit, & ideo præmiſit: Ne iraſcaris: Ne concupiſcas: quia qui malis iſtis ſubiectus eſt, cor ſuum non poteſt attendere. Sed quomodo poteſt fieri, vt non coram hominibus eleemoſynam faciamus? aut ſi fiat quomodo non ſentiemus? Si enim præſente aliquo occurrerit pauper, quomodo dabitur ei abſconſe? ſed educendo eum in ſecreto, videtur quia datur. Sed conſidera quia non dixit: Ne tãtum corã hominibus faciatis, ſed addidit: {Vt videamini ab eis.} Qui ergo non ideo facit, vt ab hominibus videatur, etſi coram hominibus fecerit, non tamen coram hominibus feciſſe videtur. qui enim aliquid facit propter Deum, neminem vidit in corde ſuo niſi Deũ, E propter quem facit, ſic artifex eum ſemper habet præ oculis, qui

Lib.8. Mor. cap.38. ſibi opus faciendum commiſit. GREG. Si ergo dantis gloriam quęrimus, & publicata noſtra opera in conſpectu illius occulta ſeruamus. ſi vero per hoc noſtram laudem conſpicimus, foras ab eius conſpectu iam fuſa ſunt, etiam ſi a multis ignoretur, ſed valde pfectorũ eſt ſic oſtenſo opere, actoris gloriam quærere, vt de illata laude, priuata neſciant exultatione gaudere, quã infirmi qa pfecte cõtẽnendo non ſuperant, neceſſe eſt vt bonũ quod operantur abſcondant.

Lib.2.c.2. AVG. de Ser. Do. in monte. In hoc vero, ꝙ dicit: {Vt videamini ab eis} nihil addẽs, apparet hoc eum prohibuiſſe, vt ibi finem noſtri propoſiti collocemus. nam & Apoſtolus qui dicit: Si adhuc hominibus placerem, Chriſti ſeruus non eſſem. Alio loco dicit: Ego hominibus per omnia placeo. Quod non ideo facit, vt placeret hominibus, ſed Deo, ad cuius amorem corda hominum volebat conuertere ex eo quod eis placebat: Sicut enim non abſurde loqueretur qui diceret: In hoc opere quo nauem quæro, non nauem quæro, ſed patriam. AVG. de Ser. Do. in monte. Dicit aũt: {Vt videamini ab eis} quia ſunt ꝗdam qui ſic faciũt iuſtitiam co-

A ram hominibus, vt non videantur ab eis, ſed vt ipſa opera videantur, & glorificetur pater qui in cælis eſt: non enim ſuam iuſtitiam deputant, ſed eius cuius fide viuunt. AVG. de ſerm. do. in mõ. In hoc etiã quòd addit. {Alioquin mercedem nõ habebitis apud patrem veſtrum, qui in cælis eſt.} nihil aliud demonſtrat: niſi illud nos cauere oportere: ne humanam laudem pro noſtrorum operum mercede quæramus. CHRY. ſuper Matth. Quid autem a Deo recipies, qui Deo nihil dediſti? nam quod propter Deum fit, Deo datur, & ab eo recipitur: quod autem pro-

vicis vt honorificentur ab hominibus. Amen dico vobis, receperunt mercedem ſuam. Te autem faciente eleemoſynam, neſciat ſiniſtra tua, quid faciat dextera tua, vt ſit eleemoſyna tua in abſcondito, & pater tuus qui videt in abſcondito reddet tibi.

B pter homines fit, in ventos effunditur. Quæ eſt autem ſapientia res dare & verba vacua comparare, & mercedem Dei contemnere? Vel illum aſpice a quo laudem expectas, qui te propter Deum facere putat, alioquin vituperaſet te magis. Ille autem qui plena ꝗdem voluntate propter homines facit, ille propter homines feciſſe videtur. Si autem per alicuius cor cogitatio vana aſcendit, deſiderans hominibus apparere, anima autem intelligens contradicit, ille non propter homines feciſſe videtur, quia quod cogitauit paſſio carnis eſt, quod eligit iudicium animæ.

z ¶ AVG. de ſer. Do. in monte. Lib.2.c.5. Generaliter ſupra dominus iuſtitiam nominauit cum dixit · Attendite ne iuſtitiam veſtram, nunc autem per partes exequitur. CHRY. ſuper Matth. Ponit autem tria fortia bona, ſ. eleemoſynam, orationẽ, & ieiunium, contra tria mala, aduerſus quæ dominus tentationis bellum ſuſcepit. pugnauit enim pro nobis contra gulam in eremo: contra auari C tiam ſupra montem, contra vanam gloriam ſupra templum. Eſt ergo eleemoſyna quæ diſpergit, contra auaritiam quæ congregat, ieiunium contra gulam, quia ei contrarium: oratio vero contra vanam gloriam, quia cum omne malum ex malo naſcatur, ſola vana gloria de bono procedit, ideo non deſtruitur per bonum, ſed magis nutritur. nullum ergo remedium poteſt eſſe contra vanam gloriam niſi oratio ſola. AMBRO. Omnis autem ſententia diſciplinæ Chriſtianæ in miſericordia & pietate eſt. & ideo ab eleemoſyna incipit dicẽs: {Cum ergo facis eleemoſynã noli tuba canere ante te.} GLO. Tuba autem eſt omnis actus vel ſermo per quem operis iactantia demonſtratur, puta qui facit elemoſynam quando aliquem videt præſentem, vel intercedente aliquo, aut honeſtiori perſonæ, quæ poteſt retribuere: alias autem non facit. Sed & ſi in loco ſecreto fecerit, eo propoſito vt laudabilis videatur, tuba eſt. AVG. Sic ergo qđ dicit: {Noli tuba canere ante te} ad hoc reſpicit quod ſuperius ait {Attendite ne iuſtitiam veſtram faciatis D cor. ho.} HIERO. Qui autem tuba canit eleemoſynã faciens, hypocrita eſt. Et ideo ſubdit: {Sicut hypocritæ faciunt.} ISID. Li.10.etym. cap.8. Nomen hypocritæ tractum eſt a ſpecie eorum, qui in ſpectaculis contecta facie incedunt, diſtinguentes vultum vario colore, vt ad perſonæ quam ſimulant colorem perueniant, modo in ſpecie viri, modo in fœminæ vt fallant populum dum in ludis agunt. Lib.2.ca.3. AVG. de ſer. Do. in monte: Sicut ergo hypocritæ, ideſt ſimulatores, tanꝗ imitatores perſonarum aliarum agunt partes illius quod nõ ſunt. non enim qui agit partes Agamennonis, vere ipſe eſt, ſed ſimulat eum, ſic & in eccleſijs in omni vita humana qui ſe vult videri qđ non eſt, hypocrita eſt. Simulat enim ſe iuſtum & non exhibet, ꝗ totum fructũ in laude hominũ ponit. GLO. Et ideo ſubdit loca publica cum dicit {In ſynagogis & vicis.} Et finẽ intentum cum ſubdit: {Vt honorificent ab hominibus.} Lib.13.c.11 GREG. Mora. Sciendum vero eſt, quòd ſunt nonnulli, qui & ſanctitatis habitum E tenent, & perfectionis meritum exequi non valent, quos nequaꝗ credendum eſt inter hypocritarum numerum currere, quia aliud eſt infirmitate, aliud callida ſimulatione peccare. Lib. 2. ca.3. AVG. de ſer. Do. in monte. Tales autem qui ſimulatione peccant, ab inſpectore cordis Deo mercedem non capiunt, niſi fallaciæ ſuppliciũ. & ideo ſubditur. {Amen dico vobis receperunt mercedem ſuam.} HIERO. Non Dei mercedem, ſed ſuam. Laudati enim ſunt ab hominibus, quorum cauſa exercuere virtutes. Lib.2.c.5. AVG. de Serm. Domi. in monte. Hoc autem reſpicit ad illud quod ſupra poſuit. Alioquin mercedem non habebitis apud patrem veſtrum. Sic ergo, non quomodo illi eleemoſynam facias, ſed quomodo facienda ſit iubet conuenienter cum dicit: {Te autem faciente ele. neſ. ſini. tua, quid fa. dex. tua.} CHRY. in Hom. Hoc autem per ſuperabundantiam dicitur, ac ſi dicat: Si poſſibile eſt teipſum ignorare, & ipſas manus latere poſſibile eſſet, ſtudioſiſſimum eſt tibi. CHRY. ſuper Matth. Apoſtoli autem interprætantur in lib. canonum ſic: Dextera eſt populus Chriſtianus, qui eſt ad dexterã Chriſti. Siniſtra autem eſt omnis populus, qui eſt ad ſiniſtrã. Hoc ergo dicit, ne Chriſtiano eleemoſynam faciẽte, quę eſt dextera infidelis

Lib.2.ca.4. fidelis aſpiciat qui eſt ſiniſtra AVG. de ſer.Do.in monte: Sed ſecundum hoc videbitur nulla eſſe culpa velle placere fidelibus, cum tamen in quorumlibet hominum laudem finem boni operis conſtituere prohibeamur. Vt autem te imitentur quibus facta tua placuerunt, non tantum fidelibus, ſed etiam infidelibus exhibendum eſt. Si autem (vt alij dicunt,) ſiniſtram inimicum putaueris, vt neſciat inimicus tuus cum eleemoſynam facis, cur ipſe dominus inimicis, Iudæis circumſtantibus miſericorditer ſanauit homines? Deīde, quomodo cum ipſo inimico faciemus, vt illud impleamus præceptum, Si eſurierit inimicus tuus ciba illū? Tertia opinio eſt ridenda eorum, qui dicunt ſiniſtrę nomine vxorem ſignificari, vt quoniam in re familiari tenaciores pecuniarum ſolent eſſe fœminæ, lateat eas cum aliquid viri alienis impendunt propter domeſticas lites. Non autem ſolis viris hoc præceptum datum eſt, ſed etiam fœminis, cui ergo ſiniſtrę iubetur fœmina occultare opus miſericordiæ ſuæ? an etiam vir ſiniſtra erit fœminæ? quòd ſi quiſpiam putat, cum præceptum ſit talibus, vt ſe inuicem bonis moribus lucrifaciant, non ſibi debent occultare bona opera ſua, nec furta facienda ſunt vt promereatur Deus: quòd ſi occultandum eſt aliquid, quādiu alterius infirmitas id ęquo animo non poteſt ſuſtinere, quàmuis non illicite fiat: non tamen fœmina per ſiniſtram ſignificari facile apparet totius capituli ſignificatione. Et etiam quam ſiniſtram vocet, quod enim in hypocritis culpatum eſt, quòd .ſ. laudes hominum quęrunt: hoc tu facere vetaris. quapropter ſiniſtra videtur ſignificare delectationem laudis, dextera autem ſignificat intentionem implendi præcepta diuina. Cum ergo conſcientiæ faciendi eleemoſynam miſcet ſe appetitio laudis humanæ, fit ſiniſtra conſcientia dexteræ. Neſciat ergo ſiniſtra, non ſe miſceat conſcientiæ tuæ, laudis humanæ appetitio. Dominus autem noſter multo magis prohibet ſolam ſiniſtram in nobis operari, quàm eam miſceri operibus dextræ. Quo autem fine hoc dixerit oſtendit cū ſubdit: {Vt ſit eleemoſyna veſtra in abſcondito} id eſt, in ipſa bona conſcientia, quæ humanis oculis demonſtrari non poteſt, nec verbis aperiri, quandoquidem multi multa mentiuntur. Sufficit autem tibi ad promerendum præmium ipſa conſcientia, ſi ab eo expectas præmium, qui ſolus conſcientiæ inſpector eſt. Et hoc eſt quod ſubditur: {Et pater tuus qui vi. in abſcon. reddet tibi.} Multa latina exemplaria habent: Et reddet tibi palàm. CHRY. ſuper Matthæ. Impoſſibile eſt enim, vt opus bonum hominis in abſcondito dimittat Deus, ſed in hoc ſæculo manifeſtat & in illo glorificat, quia gloria Dei eſt, ſicut & diabolus manifeſtat malum, in quo malitiæ ſuæ virtus oſtenditur. Proprie autem publicat Deus omne bonum in ſæculo illo, cuius bona non ſunt communia bonis & malis: ideo cuicuq; hinc bene fecerit Deus, manifeſtum eſt qa pro mercede iuſtitię ſuæ meruit illud. Merces aūt iuſtitiæ in hoc ſęculo manifeſta non eſt, quia hic non ſolum boni,

Lib.2.ca.4. ſed etiam mali ſunt diuites. AVG. de ſer.Do. in monte: Sed in Græcis exemplaribus, quæ propria ſunt, non inuenimus, Palàm. CHRY. in Hom. Si ergo vis habere inſpectores eorum quæ facis, ecce habes non ſolum angelos aut archangelos, ſed Deum vniuerſorum.

CAPVT VI.

CVm oratis, non eritis ſicut hypocritę, qui amant in ſynagogis & in angulis platearum ſtantes orare, vt videantur ab hominibus, Amen dico vobis receperūt mercedem ſuam. Tu autem cum oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauſo oſtio, ora patrem tuum in abſcondito, & pater tuus qui videt in abſcondito reddet tibi.

b Orantes autem nolite multum loqui, ſicut Ethnici faciunt. Putant enim, quòd in multiloquio ſuo exaudiantū. Nolite ergo aſsimilari eis. Scit enim pater veſter, quid opus ſit vobis, antequàm petatis eum.

c Sic ergo vos orabitis: Pater noſter qui es in cęlis.

d Sanctificetur nomen tuum.

CAP. VI.

CHRY. ſuper Matth. Salomon dicit Ante orationem præpara animam tuam. Quod quidem facit, qui faciens eleemoſynam venit ad orationem, bona enim opera excitant fidem cordis, & dant confidentiam animæ apud Deum orandi. Ergo eleemoſyna præparatio eſt orationis, & idem dominus poſt eleemoſynam, conuenienter de oratione nos inſtruit.

Lib.2.c.6. AVG. de ſer.Dom.in monte. Non autem hoc monet nunc, vt oremus, ſed quomodo oremus, ſic nec ſuperius vt faciamus eleemoſynam, ſed quo animo faciamus. CHRY. ſuper Matth. Eſt autem oratio quaſi quoddam ſpiritale tributum, quod anima offert Deo de viſceribus ſuis. Quanto ergo glorioſior eſt, tanto cautior eſt ſeruanda, ne propter homines facta vileſcat: & ideo dicit, {Cū oratis, non eritis ſicut hypocritæ.

Hom.19. CHRY. in Hom. Hypocritas vocat, qui Deum ſe fingentes orare, homines circūſpiciunt: & ideo ſubdit. {Qui amant in ſynagogis orare.} CHRY. ſuper Matth. Puto autem non ad locum hoc refert dominus, ſed ad propoſitum orantis, in conuentu enim fidelium orare laudabile eſt, ſicut dictum eſt: In eccleſijs benedicite Deum. Qui ergo ſic orat, vt ab hominibus videatur, non Deum aſpicit ſed homines: & ideo quātum ad propoſitum ſuū in ſynagoga orat. Cuius autem orantis mens ſolum aſpicit Deum, quamuis in ſy-

F nagoga oret: tamen apud ſe in ſecreto videtur orare. Sequitur: {Et in angulis platearum} vt videantur, abſconſe orant. Et ſic dupliciter laudantur, & quia orant, & quia abſconſe orant. GLO. Vel anguli platearum ſunt, vbi via per tranſuerſum ducitur, & quadriuium reddit. CHRY. ſuper Matth. Eo ergo propoſito in cōuentu vetat orare, vt a conuentu videatur. vnde ſubditur: {Vt videantur ab hominibus.} Orās ergo nihil nouum faciat quod aſpiciant homines, vel clamando, vel pectus percutiendo, vel manus extendendo.

G AVG. de ſer.Do. Non autē videri ab hominibus nefas eſt: ſed ideo hoc agere, vt ab hominibus videaris. CHRY. in Hom. A vana enim gloria, vbique erui bonum eſt, maxime autem in oratione: ſi enim in hoc cogitationibus circumferimur. ſi ad orandum ingreſſi fuerimus, hanc habentes ægritudinem, qualiter intelligemus ea quæ a nobis dicuntur? AVG. de ſer.Domi. Sic etiam fugiendum eſt hominum ſentētiā, ſi hoc animo aliquid fiat, vt fructus expectetur placēdi hominibus, vnde ſubditur. {Amen dico vobis, receperunt mercedem ſuam.} CHRY. ſuper Matth. Vnuſquiſque enim vbi ſeminat, ibi metit. Vnde qui propter homines orant non propter Deum, ab hominibus non a Deo laudantur: CHRY. in Hom. Dicit autē: {Receperunt} q̧a Deus retributionē, quæ eſt ab ipſo tribuere vellet, illi autem eam, quæ eſt ab hominibus vſurpant. Quomodo autem orandum ſit, ſubiungit dicens. {Tu autem cum ora. intra in

H cubi. tuum, & clau. oſtio ora pa. tuum in abſcondito.} HIERO. Hoc ſimpliciter intellectum erudit auditorem, vt vanam orandi gloriam fugiat. CHRY. ſuper Matth. Vt nemo ſit ibi, niſi ille qui orat, & ille quem orat. Teſtis enim orantem grauat, non adiuuat. Serm.6. CYPRI. de oratione Dominica. In abditis etiam locis orare magis conuenit fidei, vt ſciamus dominum vbique eſſe pſentem, & maieſtatis ſuæ plenitudine occulta penetrare. Poſſumus etiam intelligere p oſtium domus, os corporis, vt non clamoſa voce oremus Deum, ſed tacito corde propter tria. Primo, quia Deus non voce clamoſa pulſandus eſt, ſed conſcientia recta placandus, q eſt cordis auditor. Secundo, quia ſecretas orationes tuas non oportet alterum ſcire, niſi te & Deum. Tertio, quia clamoſe orans, alterum iuxta te non permittis orare. Cap.35. CASSIA. Cum ſummo et eſt orandum ſilentio, vt ipſos quoque inimicos noſtros, qui orantibus nobis maxime inſidiantur, lateat noſtræ petitionis intentio. AVG. de ſer.Do.in monte. Vel per cubicula noſtra ſunt intelligenda corda noſtra, de quibus dicitur: Pſal.4. Quæ dicitis in cordibus veſtris, & in cubilibus veſtris compungimini. I Oſtium eſt carnalis ſenſus, foris ſunt omnia temporalia, quæ per ſenſum cogitationes noſtras penetrant, & turba vanorum phantaſmatum orantibus obſtrepunt. Serm.6. CYPRI. de Oratione Dominica. Quę autem ſegnitia eſt alienari, & capi ineptis cogitationibus & prophanis, cum dominum deprecaris, quaſi ſit aliud quod magis debeas cogitare, q̃ cum Deo loquaris? Quomodo te audiri a Deo poſtulas, cum teipſum non audias? hoc eſt ab hoſte non cauere, hoc eſt Deum negligentia orationis offendere. AVG. de ſerm. Domini. Claudendum eſt ergo oſtium, ideſt carnali ſenſui reſiſtendum, vt oratio ſpiritualis dirigatur ad patrem, quæſit ī intimis cordis, vbi oratur pater in abſcondito. vnde ſequitur: {Et pater tuus qui videt in abſcondito reddet tibi.} REMI. Et eſt ſenſus. Sufficiat tibi vt ille ſolus nouerit tuam orationem, qui omnium corda nouit occulta, quia ipſe qui eſt inſpector, erit exauditor. CHRY. in Hom. Non autem dixit, gratis dabit, ſed Reddet tibi. Etenim debitorē

K ſeipſum tibi conſtituit.

b ¶ AVG. de ſer.Do.in mon. Sicut hypocritarum eſt præbere ſe ſpectandos in oratione, quorum fructus eſt placere hominibus, ita eſt Ethnicorum, ideſt gentilium in multiloquio ſe putare exaudiri: & ideo ſubditur. {Orātes aūt noli. mul. loqui.} Cap.36. CASSIA. Libro 9. collationum. Frequenter enim, ſed breuiter eſt orandum, ne immorātibus nobis inſerere aliq̄d noſtro cordi inſidiator poſſit inimicus. Epiſt.121. cap.10. AVG. ad Probam: Non tamen vt quidam putant, hoc eſt orare in multiloquio ſi diutius oret. Aliud eſt ſermo multus, aliud diuturnus affectus. Nam & de ipſo domino ſcriptum eſt, quòd pernoctauerit in orando, & prolixius orauerit, vt nobis præberet exemplum. Dicuntur fratres in Aegypto crebras quidem habere orationes, ſed eas tamen breuiſſimas & raptius quodammodo iaculatas, ne illa violenter erepta, quæ oranti plurimum eſt neceſſaria, per productiores moras hębetetur intentio, ac per hoc ipſi ſatis oſtendunt hanc intentionem, ſicut non eſt obtundenda ſi perdurare non poteſt, ita ſi perdurauerit, non cito eſſe rumpendam. Abſit autem ab oratione multa locutio, ſed non deſit multa præcatio, ſi

A ferueus perſeuerat intentio: nam multum loqui eſt in orādo rem neceſſariam ſuperfluis agere verbis. Multum autem precari, eſt eum quem precamur diuturna cordis excitatione pulſare, nam plerumque hoc negotium plus gemitibus quàm ſermonibus

Hom.19. agitur, plus fletu quàm affatu. CHRY. in Hom. Diſſuadet igitur per hoc inanem locutionem in orando, puta cum non petimus decētia a Deo. ſed potētatus & gl̃ias, inimicos ſuperare, & pecuniarum abundantiam. Iubet ergo hic non longas orationes facere. Longas autem dico non tempore, ſed multitudine eorum quæ dicuntur, perſeuerare tamen oportet eos qui petūt. Orationi enim, ait Apoſtolus, inſtantes. non tamen iubet decem milium verſuum orationem componere & cordetenus enuntiare, quod occulte inſinuat, cum dixit: Nolite multum loqui: GLO. Damnat autem multiloquium orationis veniens de infidelitate. vnde ſequitur: Sicut Ethnici faciunt. Gentilibus enim erat neceſſaria verborum multiplicitas, propter dæmones qui neſcirent quid illi peterent, niſi illorum verbis inſtructi. vnde ſequitur: Putant enim, quòd in mul

Lib.2.ca.7. tiloquio ſuo exaudiantur. AVG. de ſer.Do.in monte. Et reuera omne multiloquium a gentilibus venit, qui exercendæ linguæ potius quàm mundando animo dant operam, & hoc ſtudij genus etiam ad Deum prece flectendum, transferre conantur. GREG.

Cap.27. 14. Mora. Sed veraciter orare eſt amaros in compunctione gemitus, & non compoſita verba reſonare. Et ideo ſubditur: Nolite ergo aſſimilari eis. AVG. de ſer.Domi.in monte. Si enim verba multa ad id proferuntur vt inſtruatur ignarus, quid eis opus eſt ad rerum omnium conditorem? vnde ſequitur: Scit enim pater veſter quid opus ſit vobis, antequàm petatis eum. HIERO. Cōſurgit autem in hoc loco quædam hæreſis Philoſophorum quorundam, dogma peruerſum dicentium: Si nouit Deus quid oremus, & antequam petamus ſcit, quo indigeamus, fruſtra ſcienti loquimur. Quibus reſpondendum eſt non narratores eſſe, ſed rogatores. Aliud eſt enim narrare ignoranti, aliud ſcientem petere. CHRY. in Hom. Non ergo oras vt doceas, ſed flectas vt familiaris efficiaris continuitate interpellationis, vt humilieris, vt rememoreris peccatorum tuorum. AVG. de Ser. Do .in monte. Nec etiam verbis nos agere debemus apud Deum, & vt impetremus quod volumus, ſed rebus quas animo gerimus, & intentione

Epiſt.121. cap.9. cogitationis cum dilectione pura & ſupplici affectu. AVG. ad Probam. Sed ideo per certa interualla temporum etiam verbis rogamus Deum, vt illis rerum ſignis noſipſos ammoneamus, quātumque in hoc deſiderio profecerimus, nobiſipſis innoteſcamus, & ad hoc augēdum noſipſos acrius excitemns, ne varijs curis quod tepeſcere cæperat, omnino frigeſcat & pœnitus extinguatur, niſi

Cap.11. crebrius inflammetur. Nobis ergo neceſſaria ſunt verba, quibus commoueamur, & inſpiciamus quid petamus, non quibus dominum ſeu docendum ſeu flectendum eſſe credamus. AVG. de Serm.Domi.in monte. Sed rurſus quæri poteſt, ſiue rebus ſiue verbis orādum ſit, quid opus ſit ipſa oratione, ſi Deus iam nouit quid nobis neceſſarium ſit, niſi quia ipſa orationis intentio cor noſtrum ſerenat & purgat, capaciusq; efficit, ad excipienda diuina munera, quæ ſpiritualiter nobis infunduntur. Non enim ambitione precum nos exaudit Deus, qui ſemper paratus eſt dare ſuam lucem, ſed nos non ſemper parati ſumus accipere, cum inclinamur in alia. Fit ergo in oratione conuerſio corporis ad Deum, & purgatio interioris oculi, cum ea quæ cupiebantur, temporaliter excluduntur, vt acies cordis ſimplicis, ferre poſſit ſimplicem lucem, & in ea manere cum gaudio quo beata vita perficirur.

c ¶ GLO. Inter ſalutaria monita, & diuina quibus conſulit credentibus, formam orandi propoſuit, & orationes compoſuit breuibus verbis, vt ſit fiducia cito annuendi, quod breuiter vult rogari. vnde dicit: {Pater noſter qui es in cælis. CYPRIA. de oratione Dominica: Qui fecit viuere, docuit & orare, vt dum oratione quam filius docuit apud patrem loquimur, facilius audiamur. Amica & familiaris oratio eſt dominum de ſuo rogare, agnoſcat pater filij ſui verba cum precem facimus, & cum ipſum habeamus aduocatum apud patrem pro peccatis noſtris, quando peccatotes pro delictis noſtris petimus, aduocati noſtri verba promamus. GLO. Non tamen his ſolis verbis oratur, ſed & alijs ſub eodem ſenſu conceptis, quibus cor noſtrum accen-

Lib.2.ca.8. ditur. AVG. de Sermo.Domini in monte. Cum autem in omni deprecatione beniuolentia concilianda ſit eius quem deprecamur: deinde dicēdum quid deprecemur p laudem illius ad quē oratio dirigitur, ſolet beniuolentia conciliari, & hoc in orationis principio poni ſolet. In quo dominus noſter, nihil àliud nos dicere iuſſit, niſi, Pater qui es in cęlis. Multa quidem dicta ſunt in laudem Dei, nuſquàm tamen inuenitur præceptum populo Iſrael, vt dicerent Pater noſter, ſed eſt eis inſinuatus, vt dn̄s tanq̄ ſeruis, ſed de populo Chriſtiano Apoſtolus dicit, q̧ ſpiritum adoptionis accepit, in quo clamamus: Abba pater, quod non eſt meritorum noſtrorum, ſed gratiæ quam in oratione ponimus, cum dicimus. Pater, quo nomine & charitas excitatur. Quid.n. charius debet eſſe filijs q̃ pater? & ſupplex affectus cum homines dicunt Deo: Pater noſter, & quędam impetrandi præſuppoſitio. Quid iam non det filijs petentibus, cum hoc ipſum ante dederit, vt filij eſſent? Poſtremo, quāta cura animum tangit, vt qui dicit: Pater noſter, tanto patre non ſit indignus. Admonentur etiam hinc diuites: vel genere nobiles cum facti fuerint Chriſtiani, non ſuperbire aduerſus pauperes vel ignobiles, quoniam ſimul dicunt Deo: Pater noſter, quod non poſſunt pie ac vere dicere, niſi ſe fratres eſſe cognoſcant. CHRY. in Hom.20.

B Ho. Quod.n. nocumentum eſt ex inferiori cognatione, cum ſm ſuperiorem omnes ſimus copulati, qui etiam patrem dixit, & peccatorum remiſſionem & adoptionem, & hæreditatem & fraternitatem quæ eſt ad vnigenitum, & ſpiritus largitionem per vnam hāc confeſſus eſt nūcupationem. Non.n. poſſibile eſt vocare Deum patrem, niſi eum, qui eſt omnibus iſtis bonis potitus. Dupliciter orātium igitur erigit ſenſum & dignitate eius qui inuocatur, & magnitudine bñficiorum, quibus orās potitus eſt. CYPRI. de ora- Serm.6. tione Dñica: Non autem dicimus, Pater meus: ſed Pater noſter, q̧a pacis & vnitatis magiſter noluit ſigillatim & priuatim precē fieri, vt quis cum precatur, pro ſe tātum precetur. Publica.n. eſt nobis, & communis oratio & qñ oramus, non pro vno tm̄, ſed pro populo toto oramus, quia totus populus vnum ſumus. Sic.n. vnum orare pro omnibus voluit, quomodo in vno omnes ipſe portauit. CHRY. ſuper Matthæ. Pro ſe.n. orare neceſſitas cogit, pro al-

C tero autem charitas fraternitatis hortatur. Dulcior autem eſt ante Deum oratio, non quam neceſſitas tranſmittit, ſed quam charitas fraternitatis commēdat. GLO. Dicitur etiam Pater noſter, quod commnne eſt omnibus, non pater meus, quod ſoli Chriſto cōuenit, qui eſt filius per naturam. CHRY. ſuper Matth. Addit autē: {Qui es in cælis} vt ſciamus nos habere patrem cæleſtem, & erubeſcāt ſe terrenis rebus ſubſternere, qui patrem habet in cęlis. CASSIA. lib.9. Coll. Et vt ad illam regionem in qua pa- Cap.18. trem noſtrum commorari fatemur, ſummo deſiderio properemus. CHRY. in Hom. In cælis ergo cum dicit, non illic Deum concludens hoc ait: ſed a terra abducens orantem, & excelſis regionibus affigens. AVG. de Serm.Domini in monte: Vel dicitur eſſe Lib.2.c.9. in cælis, i. in ſanctis & iuſtis, non enim ſpacio locorum cōtinetur Deus. Sunt quidem cæli excellentia mūdi corpora, & ſi in eis locus Dei eſſe credatur, melioris meriti ſunt aues, quarum vita eſt Deo vicinior. Nō autem eſt ſcriptum · Prope eſt dominus celſis homi-

D nibus, aut eis qui in montibus habitant, ſed contritis corde. Sed ſicut terra appellatur peccator, cui dictum eſt: Terra es, & in terram ibis. ſic cælum iuſtus ecōtrario dici poteſt. Recte ergo dicitur: {Qui es in cælis.} tantū enim ſpiritaliter intereſſe videtur inter iuſtos & peccatores, quantum corporaliter inter cælum & terram: Cuius rei ſignificandæ gratia orantes ad orientem conuertimur, vnde cælum ſurgit, non tanquàm Deus ibi ſit cæteras mundi deſerens partes, ſed vt admoneatur animus ad naturam excellentiorem ſe cōuertere, i. ad Deum, cum corpus eius quod terrenum eſt, ad corpus excellentius, i. ad corpus cæleſte conuertitur. Conuenit etiam vt omnium ſenſibus & paruulorum & magnorum bene ſentiatur de Deo: & ideo qui nondum poſſunt aliquid corporeum cogitare, tolerabilior eſt illorum opinio.

d ¶ AVG. Dictum eſt quis ſit qui petitur, & vbi habitet. Iam videamus quæ ſint petenda. Primum autem omnium quæ petun-

E tur, hoc eſt: {Sanctificetur nomen tuū,} quod nō ſic petitur, quaſi nō ſit ſanctum Dei nomē, ſed vt ſanctum habeatur ab hoibus, i. ita innoteſcat Deus vt non æſtimetur aliquid ſanctius. CHRY. in Ho. Vel rogare iubet orātem per noſtrā glorificari vitam, ac ſi dicat: Ita fac nos viuere, vt per nos vniuerſa te glorificent. ſanctificetur.n. idem eſt quod glorificetur: Digna eſt autem Deum deprecātis oratio, nihil petere ante patris gloriam, ſed omnia eius laudi poſtponere. CYPRI. Vel aliter. Non optamus Deo, vt ſanctificetur orationibus noſtris, ſed vt nomen eius ſanctificetur in nobis. Quia enim ipſe dixit: Sancti eſtote, quia ego ſanctus ſum, id petimus & rogamus, vt qui in baptiſmo ſanctificati ſumus, in eo quod eſſe cæperimus perſeueremus. AVG. de bono Perſeuerā. Cap.2. Cur autem perſeuerantia iſta poſcitur a Deo, ſi vt Pelagiani dicunt, non datur a Deo? An & iſta irriſoria petitio eſt, cum id ab eo petitur, quod ſcitur non ipſum dare, ſed ipſo non dante eſſe in hominis poteſtate? CYPRIA. Et hoc etiam vt ſanctificemur, Serm.6. quotidie deprecamur. Opus enim eſt nobis continua ſanctificatione, vt qui quotidie delinquimus, delicta noſtra ſanctificatione aſſidua purgemus.